

INHOUDSOPGAVE

Rapportage Standaard Archeologische Inventarisatie

Burgemeester van der Feltzweg 49a
Twello

Opdrachtgever: Dhr. Harmsen
Burgemeester van der Feltzweg 49
Twello

Projectnummer: 172036

Adviesbureau: Synthegra bv

Contactpersoon: drs. E.E.A. van der Kuijl

Datum: 9 augustus 2002

SYNTHEGRA ARCHEOLOGIE BV
Postbus 4
6997 ZG HOOG-KEPPEL

Synthegra bv
Postadres:
Postbus 4
6997 ZG HOOG-KEPPEL

Bezoekadres:
Ambachtsweg 10
7021 BT ZELHEM
Tel: 0314-381144

AUTORISATIE		
gerapporteerd door: paraaf	datum	status
gecontroleerd door: paraaf	datum	status

INHOUDSOPGAVE

1. INLEIDING, ONDERZOEKSKADER EN ONDERZOEKSDOEL.....	3
1.1 Inleiding en onderzoekskader	3
1.2 Onderzoeksdoel	3
2. ONDERZOEKSMETHODIEK.....	4
2.1 Bepaling van de regionale achtergrondwaarden	4
2.2 Historisch onderzoek	4
3. RESULTATEN VOORONDERZOEK	5
3.1 Geologische ontwikkeling van het onderzoeksgebied	5
3.2 Geomorfologie.	6
4. BEWONINGSGESCHIEDENIS VAN TWELLO.....	7
4.1 Geschiedenis	7
4.1.1 Prehistorie	7
4.1.2 Romeinse Periode	7
4.1.2 Middeleeuwen	8
4.1.3 Zuthpen en Gelre	8
4.1.4 Nieuwe Tijd	9
4.1.5 Moderne Tijd	10
4.2 Archeologisch vondstmateriaal in de omgeving van de onderzoekslocatie.	12
5. RESULTATEN VAN HET VELDWERK.....	14
5.1 Veldverkenning	13
5.2 Toekomstig grondverzet	14
5.3 Opzet van het booronderzoek	14
5.4 Resultaten van het booronderzoek	14
5.5 Conclusie	15
5.6 Aanbeveling	15

BIJLAGEN

1. Regionale overzichtskaarten
2. Detailkaarten van de locatie met boorpunten
3. Boorstaten
4. Overzicht van geologische perioden
5. Lijst met gebruikte afkortingen
6. Lijst met gebruikte literatuur

1. INLEIDING, ONDERZOEKSKADER EN ONDERZOEKSDOEL

1.1 Inleiding en onderzoekskader

Op 02-07-2002 is in opdracht van dhr. Harmsen door Synthegra b.v. een verkennend archeologisch bodemonderzoek verricht. De onderzoekslocatie is onderzocht in het kader van de bebouwing van de moestuin aan de Burgemeester van de Feltweg. Het verkennend onderzoek bestaat uit een bureau-studie (historisch onderzoek) aangevuld met een veldverkenning en een verkennend bodemonderzoek.

Na overleg van de gemeente Twello met de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek te Amersfoort is naar voren gekomen dat voor het terrein een hoge archeologische verwachting van toepassing is. Op basis van de IKAW (Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden) en AMK (Archeologische Monumenten Kaart) van de ROB kan worden vastgesteld dat dit geldt voor het deel van het terrein waar de toekomstige bebouwing is gepland.

De geplande nieuwbouw en het daarmee samenhangende grondverzet kan een bedreiging vormen voor de archeologische waarden in het plangebied. Op basis van diverse rijks- en provinciale regelingen, met name het Verdrag van Malta, Nota Belvédère en de Leidraad provinciaal omgevingsbeleid, dient een inventarisatie van de archeologische waarden in het gebied gemaakt te worden. De provincie Gelderland (mw. drs. F. de Roode) zal de resultaten van het onderzoek toetsen. De resultaten van het onderzoek zullen vervolgens in de planvorming betrokken worden.

Het onderzoek en de adviezen hebben betrekking op de prehistorie tot en met de Nieuwe Tijd. Het onderzoek is afgestemd op het toekomstige grondverzet en de daarmee samenhangende versterking van het landschap en het bodemarchief.

1.2 Onderzoeksdooel

Het doel van het verkennend bodemonderzoek is inzicht te verkrijgen of er op de onderzoekslocatie archeologische waarden te verwachten zijn en in hoeverre het toekomstige gebruik van de locatie invloed heeft op de eventuele archeologische waarden in het terrein. Het onderzoek wordt zodanig uitgevoerd, dat een archeologische en cultuurhistorische beoordeling gegeven kan worden van ten aanzien van het toekomstige gebruik van de locatie. Het bepalen van de omvang en de kwaliteit van de eventueel aan te treffen archeologische waarden valt buiten het kader van het verkennend onderzoek.

2. ONDERZOEKSMETHODIEK

2.1 Bepaling van de regionale achtergrondwaarden

De eerste fase van het historisch onderzoek bestaat uit het bepalen van de regionale achtergrondwaarden. Hiervoor is gebruik gemaakt van beschikbaar kaartmateriaal. Dit zijn:

- 1) Bodemkaart van Nederland (Schaal 1:250.000)
- 2) Archeologische Monumentenkaart (AMK)
- 3) Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW)
- 4) Archeologische vondstmeldingen uit het ARCHIS (ARChEologisch Informatie Systeem)

2.2 Historisch onderzoek

Voor het historisch onderzoek zijn de volgende instanties bezocht:

- de universiteitsbibliotheek van de Universiteit te Leiden (UL)
- de Koninklijke Bibliotheek te Den Haag.

Het volgende historisch-kartografisch materiaal is voor het onderzoek bestudeerd:

- Grote Historische Atlas Gelderland 1:25.000, kaartnr. 394
- Gemeente-Atlas van Nederland van J. Kuiper, 1869; 1:50.000

Inventarisatie van archeologische gegevens:

Voor de inventarisatie van archeologische gegevens is gebruik gemaakt van ARCHIS (ARChEologisch Informatie Systeem) van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) in Amersfoort.

Aan de hand van de geraadpleegde bronnen kan een inschatting gemaakt worden van de geologische en archeologische verwachting op de onderzoekslocatie.

3. RESULTATEN VOORONDERZOEK

3.1 Geologische ontwikkeling van het onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied ligt in het stroomgebied van de IJssel, een van oudsher aantrekkelijk gebied voor bewoning. De oude stroomruggen vormen een uitstekende basis om zich op te wonen. Vanaf de laatste ijstijd heeft de IJssel zijn loop dikwijls verlegd, waardoor in het stroomgebied zowel klei uit de uiterwaarden te vinden is, de komgronden, als zand uit de oude stroomruggen. Vooral het zand is aantrekkelijk voor bewoning. Doordat de klei inklinkt komen de komgronden relatief lager te liggen en de stroomruggen relatief hoger te liggen. Bij overstromingen is er op de stroomruggen minder snel wateroverlast. Van oudsher vindt dan ook de bewoning voornamelijk plaats op de zandige gedeelten binnen het stroomgebied van een rivier. Vanaf het begin van onze jaartelling kent de IJssel in grote lijnen dezelfde loop als tegenwoordig. In die tijd was de IJssel niet zozeer een aftakking van de Nederrijn, zoals nu. Hij vormde de benedenloop van een rivier waarvan de Oude IJssel van nu oorspronkelijk de bovenloop vormde. De verbinding van Rijn en IJssel was er wel, maar had niet zozeer een rivierloopkarakter. Wel overstroonden het Rijn- en IJsselwater toen met hoog water enorme gebieden, o.a. in het tussengebied dat nu als de Lijmers bekend is. Er was nog geen grote rivierloop op de plaats waar nu de IJssel stroomt tussen Westervoort en Doesburg. De stroomgeulen in de uitgestrekte stroomdalen voerden wel water af maar waren ondiep en niet geschikt voor geregelde afvoer van veel Rijnwater en nog minder voor de scheepvaart. Er zijn daarom vermoedelijk al in Romeinse tijd ter hoogte van Herwen en wellicht ook in het stroomdal tussen Westervoort en Rheden geulen gegraven, om meer Rijnwater naar het noorden te leiden. Pas in de middeleeuwen is door deze geulen de waterafvoer van de IJssel sterk toegenomen. Er werd toen veel materiaal meegevoerd, dat ten dele in het IJsseldal zelf werd afgezet en dat achter Kampen de IJsseldelta deed ontstaan. In die periode moet de IJssel bevaarbaar zijn geweest.

Omstreeks het jaar 1200 is men begonnen met het aanleggen van dijken en het nader reguleren van de rivier. In de eeuwen daarna ontwikkelde de IJssel zich als een belangrijke scheepvaartroute, waaraan zich bloeiende handelssteden (Hanzesteden) hebben kunnen ontplooiën, zoals Deventer, Doesburg, Kampen en Zutphen. De bloei van deze steden taande in de achttiende eeuw en nieuwe ontwikkelingen bleven uit. Daaraan is het te danken dat in deze steden en andere dorpen en steden langs de IJssel nog relatief veel uit de bloeitijd behouden is gebleven. Dit zijn allemaal restanten die aangeven dat het stroomgebied van IJssel een rijke geschiedenis kent.¹

De intensivering van bewoning rond Twello vanaf de middeleeuwen is traceerbaar door o.a. het feit dat er heel lokaal rondom Twello een esdek is gevormd. Vanaf de middeleeuwen (circa 9^e eeuw n.C.) begon men met het bemesten van de akkers, mest en plaggen werden op het land uitgestrooid. Door het periodiek opbrengen van organisch materiaal ontstaat er uiteindelijk een dikke zwarte bovenlaag die op sommige plaatsen wel een meter dik kan worden. In Twello heeft het esdek lokaal een dikte tussen de 30 en 50 cm. In de prehistorie was het gebied ook al bewoond getuige de bodemvondsten die de afgelopen jaren zijn verzameld.

¹ Mörzer Bruins, M.F., 1979.

3.2 Geomorfologie.

Op grond van de bodemkaart kunnen we concluderen dat de ondergrond op de onderzoekslocatie getypeerd wordt als fluviatiele afzetting. De bovengrond bestaat uit een een matig ontwikkeld humeuze enkeerdgrond, die ontstaan is door ophoging met potstalmest met grasplaggen. Het betreft een gebied bestaande uit zand uit de oude stroomgeulen en klei uit de komgebieden. Onder de humeuze bovenlaag van de moestuin (A1) bevindt zich donker geel/bruin zand uit een oude stroomgeul van de IJssel. Op een diepte van ongeveer 1,5 meter onder het maaiveld bevindt zich een leemlaag opgevolgd door een nieuwe stroomrafzetting met matig grof zand. Dit onderste zand is grijsbruin van kleur.

3.2.1 Potstalmest

De bodemkaart van Twello geeft aan dat de bodem op de onderzoekslocatie getypeerd is als een matig ontwikkeld humeuze enkeerdgrond. Dit type bodem is ontstaan door ophoging met potstalmest met grasplaggen. Het betreft een gebied bestaande uit zand uit de oude stroomgeulen en klei uit de komgebieden. Onder de humeuze bovenlaag van de moestuin (A1) bevindt zich donker geel/bruin zand uit een oude stroomgeul van de IJssel. Op een diepte van ongeveer 1,5 meter onder het maaiveld bevindt zich een leemlaag opgevolgd door een nieuwe stroomrafzetting met matig grof zand. Dit onderste zand is grijsbruin van kleur.

3.2.2 Oude stroomgeulen

De bodemkaart van Twello geeft aan dat de bodem op de onderzoekslocatie getypeerd is als een matig ontwikkeld humeuze enkeerdgrond. Dit type bodem is ontstaan door ophoging met potstalmest met grasplaggen. Het betreft een gebied bestaande uit zand uit de oude stroomgeulen en klei uit de komgebieden. Onder de humeuze bovenlaag van de moestuin (A1) bevindt zich donker geel/bruin zand uit een oude stroomgeul van de IJssel. Op een diepte van ongeveer 1,5 meter onder het maaiveld bevindt zich een leemlaag opgevolgd door een nieuwe stroomrafzetting met matig grof zand. Dit onderste zand is grijsbruin van kleur.

De bodemkaart van Twello geeft aan dat de bodem op de onderzoekslocatie getypeerd is als een matig ontwikkeld humeuze enkeerdgrond. Dit type bodem is ontstaan door ophoging met potstalmest met grasplaggen. Het betreft een gebied bestaande uit zand uit de oude stroomgeulen en klei uit de komgebieden. Onder de humeuze bovenlaag van de moestuin (A1) bevindt zich donker geel/bruin zand uit een oude stroomgeul van de IJssel. Op een diepte van ongeveer 1,5 meter onder het maaiveld bevindt zich een leemlaag opgevolgd door een nieuwe stroomrafzetting met matig grof zand. Dit onderste zand is grijsbruin van kleur.

4. BEWONINGSGESCHIEDENIS VAN TWELLO.

4.1 Geschiedenis

Twello is gelegen nabij Deventer, op de grens van de provincie Gelderland en de provincie Overijssel. Ooit maakte dit gebied deel uit van het graafschap Zutphen. Tegenwoordig is Twello deel van de gemeente Voorst.

4.1.1 Prehistorie

Behalve een enkel object uit het midden Neolithicum zijn er bewoningssporen gevonden uit de Bronstijd en IJzertijd. Waar de vondst uit het Neolithicum nog een incidenteel object geweest kan zijn, bestaat er wel bewijs voor een mogelijke nederzetting in de late Bronstijd en vroege IJzertijd. Het betreft hier crematieresten net ten oosten van Twello. Ten westen van Twello zijn bij een booronderzoek achter 't Holthuis' mogelijke bewoningssporen uit de IJzertijd ontdekt. Men vermoedt dat ten westen van Twello toen de nederzetting heeft gelegen en dat de tegenwoordige bebouwde kom van Twello toen akkers waren. Het onderzoeksgebied aan de Burgemeester van der Feltzweg ligt in het westen van Twello net ten noorden van waar deze mogelijke ijzertijd nederzetting is gesitueerd.

4.1.2 Romeinse periode

Gedurende de Romeinse tijd lag het gebied buiten de grenzen van het Rijk. Het werd bewoond door Germaanse stammen. Gezien de ligging van Twello nabij de IJssel, is het niet onwaarschijnlijk dat er in deze periode al sprake was van bewoning.

Wat wij nu kennen als Gelderland moet echter aanzienlijk dunner bevolkt zijn geweest dan het gebied ten zuiden van de Romeinse grens. De nederzettingen en de bijbehorende akkers verplaatsten zich langzaam door het landschap, tengevolge van de toenmaals gebruikte landbouwmethoden.² In het noorden en westen van het tegenwoordige Nederland woonden de Friezen. In het oosten woonden stammen die we kennen onder de Romeinse namen Salii, Chamavi, Amsivarii, Chatuari en de Tuihanti. De exacte leefgebieden van deze stammen zijn niet overgeleverd. Ze werden overigens na de derde eeuw na Christus allen tot de Franken gerekend en hebben ook onderling waarschijnlijk al sterke banden gehad.³

² Boer, D.E.H. de, *et al*, 1992. (p.8)

³ Boer, D.E.H. de, *et al*, 1992. (p.12)

4.1.3 Middeleeuwen

Na de ineenstorting van de Romeinse noordgrens kort na 400 na Chr. trokken grote groepen Germanen via de Lage Landen het voormalige Rijk binnen. Zij werden als het ware 'opgeduwd' door weer andere stammen die verder uit het oosten kwamen. In het Middennederlandse rivierengebied, op de Veluwe en in de Achterhoek vestigden zich de Chamavi. Hier zou het latere graafschap Hamaland ontstaan.⁴

Ondertussen ontstond in het huidige Noord-Frankrijk een machtige Frankische staat, onder de dynastie der Pippiniden, later het Karolingische huis genoemd. De noordwaartse expansie van deze nieuwe staat botste in de 7^e eeuw frontaal op de zuidwaartse uitbreiding van twee stammen in de Nederlanden, namelijk de Friezen en de Chamavi. Waar de Friezen zich met geweld lange tijd tegen de Frankische overheersing hebben verzet, lijkt de opname van de Chamavi door de Franken weinig problemen opgeleverd te hebben. Dit doet vermoeden dat er al vroeg nauwe contacten tussen beide volkeren bestaan hebben.⁵ Hamaland werd een 'gouw' in de Frankische bestuurlijke organisatie.⁶ Overigens ging het er niet geheel vreedzaam aan toe in deze grensstreken. Nog in 772 zijn er aanwijzingen dat Deventer door Saksische invasietroepen geheel verwoest.⁷

De oorsprong van de naam Twello is met enige zekerheid terug te voeren op deze periode, de vroege Middeleeuwen. De uitgang -lo, was in de periode rond 700 na Chr. veel in gebruik bij plaatsen die gesticht werden bij of in een hoogopgaand loofbos.⁸ Deze theorie wordt bevestigd door de bevolkingstoename die van de 6^e tot en met het eind van de 8^e eeuw in deze gebieden plaatsvond. Pas vanaf de 9^e eeuw trad er weer stagnatie in, vermoedelijk mede onder invloed van de invallen van de Noormannen.⁹

Tot 843 vormde het Karolingische Rijk een eenheid, maar in dat jaar werd het opgedeeld onder de erfgenamen van Karel de Grote. Het Rijk werd in drieën gesplitst, waarbij de latere Nederlanden tot het middenrijk gingen behoren. Dit rijk werd ook wel Lotharingen genoemd.¹⁰

4.1.3.1 Zutphen en Gelre

Oorspronkelijk waren de heren van Zutphen paltsgraven van de daar gelegen keizerspalts. Deze is pas onlangs ontdekt. Een palts was een keizerlijke hoeve, waar de vorst en zijn gevolg een deel van het jaar doorbrachten. Het keizerlijk hof reisde namelijk voortdurend door het rijk tussen de verschillende keizerlijke domeinen. Sinds de elfde eeuw werden de heren van Zutphen, graven van Zutphen genoemd. In 1046 schonk de Duitse koning Hendrik III het graafschap Hamaland, waartoe ook Zutphen behoorde, met het land van Deventer aan bisschop Bernhold van Utrecht. De graven van Zutphen waren ondanks een zekere zelfstandigheid leenmannen van de Utrechtse bisschop.¹¹

Door het huwelijk van Ermgard, erfgename van Zutphen met Gerard IV de Lange van Gelre, werden deze twee graafschappen verenigd onder hun zoon Hendrik I. Dit huwelijk moet kort

⁴ Boer, D.E.H. de, *et al*, 1992. (p.13)

⁵ Boer, D.E.H. de, *et al*, 1992. (p.15)

⁶ Jappe Alberts, W., 1966. (p.32)

⁷ Boer, D.E.H. de, *et al*, 1992. (p.65)

⁸ Beijers, H., *et al*, 1991. (p.14)

⁹ Boer, D.E.H. de, *et al*, 1992. (p.15)

¹⁰ Jappe Alberts, W., 1966. (p.33)

¹¹ Stinner, J., *et al*, 2001. (p.30)

voor 1117 plaatsgevonden hebben.¹² De exacte datum van het huwelijk is niet bekend, maar aangezien Hendrik rond 1117 geboren is, kunnen we het toch ongeveer plaatsen. Dit noordelijke 'kwartier' van Gelre vormde nu een gevaarlijke wig tussen de gebieden van de bisschop van Utrecht, namelijk Utrecht zelf en het tegenwoordige Overijssel en Drenthe. Immers, wie Zutphen bezat, kon de IJssel boven het van oudsher met Utrecht verbonden Deventer afgrendelen.¹³ Moe van de conflicten en problemen, kwamen Utrecht en Gelre in 1226 tot een vergelijk, waarbij een aantal gebieden geruimd werd en de territoriale situatie wat overzichtelijker werd.¹⁴

Deventer had zich vanaf de tiende eeuw juist ontwikkeld als een handelscentrum dat een deel van de oude functie van Dorestad had overgenomen. De verzanding van de Kromme Rijn en de door de Noormannen veroorzaakte onveiligheid, zorgden voor een verlegging van de belangrijkste handelsroutes naar het gebied van de IJssel.¹⁵ De Utrechtse bisschoppen zochten rond 900 zelfs een tijdlang hun toevlucht in Deventer, omdat Utrecht niet langer veilig was voor de plunderende Noormannen.¹⁶

Was Deventer vooral als handelsimperium belangrijk, Zutphen ontwikkelde zich meer als centrum van nijverheid, met textielproductie, bierbrouwerijen en steenbakkerijen. Natuurlijk had Zutphen ook een belangrijke functie als bestuurlijk centrum van het gelijknamige graafschap. Het IJsselgebied profiteerde hiermee enorm van de grote economische groei in de Nederlanden in deze periode.¹⁷

4.1.4 Nieuwe Tijd

De graven, vanaf 1339 hertogen van Gelre zagen nooit kans hun gebied tot een eenheid aaneen te smeden. Tot het einde toe bleef Gelre verdeeld in vier afzonderlijke kwartieren. Wel was het hertogdom in de Late Middeleeuwen uitgegroeid tot een machtsfactor van betekenis in de Nederlanden. Dit maakte het vanzelfsprekend dat de hertogen zich meer en meer gingen bemoeien met de aangelegenheden van hun buurlanden. Dit bracht ze uiteindelijk in conflict met een machtige tegenstander. De hertogen van Bourgondië zagen geleidelijk aan kans een toenemend aantal vorstendommen in de Nederlanden in handen te krijgen. Zo kregen zij in 1384 Vlaanderen, in 1406 Brabant en Limburg en tussen 1421 en 1451 Namen, Henegouwen, Holland, Zeeland en Luxemburg in handen. In 1473 lukte het zelfs om, tijdelijk, Gelre te veroveren.¹⁸ Na de dood van Karel de Stoute in 1477 werd Gelre weer onafhankelijk totdat Karel V van Habsburg als erfgenaam van de Bourgondiërs in 1543 Gelre als laatste wist te veroveren. De oorlogen tussen Gelre en Bourgondië zorgden voor veel overlast voor de plattelandsbevolking, zoals wel blijkt uit de klachten van de inwoners van Voorst uit 1509. De Bourgondische troepen plunderden de dorpen, stalen het vee en bedreigden de inwoners.¹⁹

De Habsburgers Karel V en zijn zoon Philips II hadden niet alleen bezittingen in de Nederlanden. Hun rijk omvatte een groot deel van Europa en via hun Spaanse bezittingen regeerden zij over een immens koloniaal imperium. Met de toenmalige verbindingen was het van het grootste belang dat er een centralisatie plaatsvond in het bestuur. Zij probeerden

¹² Stinner, J. *et al*, 2001. (p.31-32)

¹³ Vries, W. de, 1960. (p.41-42)

¹⁴ Boer, D.E.H. de, *et al*, 1992. (p.161)

¹⁵ Boer, D.E.H. de, *et al*, 1992. (p.27)

¹⁶ Boer, D.E.H. de, *et al*, 1992. (p.65)

¹⁷ Boer, D.E.H. de, *et al*, 1992. (p.91-92)

¹⁸ Israel, J.I., 1997. (p.20)

¹⁹ Jappe Alberts, W., 1972. (p.31)

dan ook de Nederlanden centraal vanuit Brussel te regeren. Belangrijk onderdeel van dit streven was ook het onderdrukken van geloofsvrijheid. De gewesten en zelfs de afzonderlijk steden allemaal hielden krampachtig vast aan hun rechten en vrijheden. De ontstane spanningen mondten uit in wat we nu kennen als de Tachtigjarige Oorlog, ofwel de Nederlandse Opstand. De eerste fase van dit conflict werd voor een groot deel uitgevochten op Gelders grondgebied. De IJssellinie was voor Holland, het centrum van de Opstand, immers van groot belang als linie ter verdediging van het eigen grondgebied, terwijl de Spaanse troepen van de rivier afhankelijk waren voor de verbindingen met het nog trouwe Groningen. Pas toen Prins Maurits in de jaren 1590 de frontlinie naar het zuiden wist te verleggen, kregen de inwoners van het gebied langs de IJssel weer rust. Tot die tijd hadden zij te lijden onder de voortdurend door het gebied rondtrekkende troepen, nu eens de Spanjaarden, dan weer de Nederlanders.²⁰ Alleen in 1672 kreeg de bevolking nog te maken met de gevolgen van oorlogvoering. De Franse legers vielen de Republiek binnen en sloegen dwars door de IJssellinie heen en drongen door tot Naarden. Zutphen bleef maar liefst twee jaar onder Franse bezetting, met alle overlast die dit meebracht voor de plattelandsbevolking.²¹

Hoewel de landbouw na deze periode weer tot bloei kon komen, was het met het economisch overwicht van Deventer gedaan. Geen enkele stad in de Republiek kon nog tegen de financieel-economische macht van Amsterdam op.

4.1.5 Moderne Tijd

De Franse inval van 1795 betekende opnieuw een kentering in politiek en economisch opzicht. Ditmaal zou de vijand nog langer blijven. Twello werd samen met Voorst, Wilp en Nijbroek tot één gemeente samengevoegd. Na de bevrijding werd deze organisatie gehandhaafd. Die bevrijding ging overigens niet van een leien dakje. Halverwege november 1813 verschenen Russische en Pruisische troepen voor Deventer, dat een Franse bezetting had. Deze dacht er niet over om de stad over te geven, zodat Deventer ingesloten werd. De Russische troepen bestonden uit regimenten Kozakken, die zich in de omgeving van Deventer, in Twello, Wilp en Voorst legerden. De plaatselijke bevolking moest ze onderhouden. Vooral de Kozakken hielden vreselijk huis in het toch al verarmde gebied.²²

De industrialisatie en opkomst van het moderne vervoer, zorgden aan de ene kant voor toenemende welvaart, maar aan de andere kant kreeg juist een plaatsje als Twello hierdoor de nodige economische klappen. Lange tijd was het dorp volledig op Deventer georiënteerd geweest. De meeste buitenhuizen waren in bezit van rijke Deventer families, die naar Twello kwamen vanwege de mooie, rustige ligging. De aanleg van de spoorlijn Apeldoorn-Deventer in 1887 door de Hollandse IJzeren Spoorweg Maatschappij, gaf de Deventer bevolking een mogelijkheid haar vertier elders te zoeken.²³

²⁰ Israel, J.I., 1997. (p.269-280)

²¹ Jappe Alberts, W., 1972. (p.34)

²² Jappe Alberts, W., 1972. (p.40)

²³ Kedde, G.J., 1984.

Eén van de jongere straten van Twello is de Burgemeester van der Feltzweg. Deze weg werd in 1936/37 aangelegd en genoemd naar burgemeester mr A.C. baron van der Feltz. Bij de aanleg werd een deel van Binnenweg, de zogenaamde Tippenallee bij de Flierten betrokken. De weg kwam bij 'De Ziele' op de Bandijk uit. Sinds 1961 loopt de weg over de voormalige Bandijk naar de Wulpse Dijk.²⁴

Foto: Twello: Van der Feltzweg in 1958, ter hoogte van de kruising met de Vermeersweg en de Dernhorstlaan.

Hoewel er op de topografische kaart uit 1911 nog geen bebouwing te zien is op de plaats van de onderzoekslocatie, moet er al zeker sinds het einde van de negentiende eeuw een boerderij, genaamd 'Dernhorst' gestaan hebben. Deze werd gepacht door de familie Tuitert. Later werd het gebouw gesloopt en vervangen door het huis met de kwekerij van de familie Schoneveld. Ook op de kaart van de Gemeente-Atlas van Kuiper uit het midden van de negentiende eeuw is weliswaar geen bebouwing te zien, maar de locatie wordt toch al als akkerland getoond.

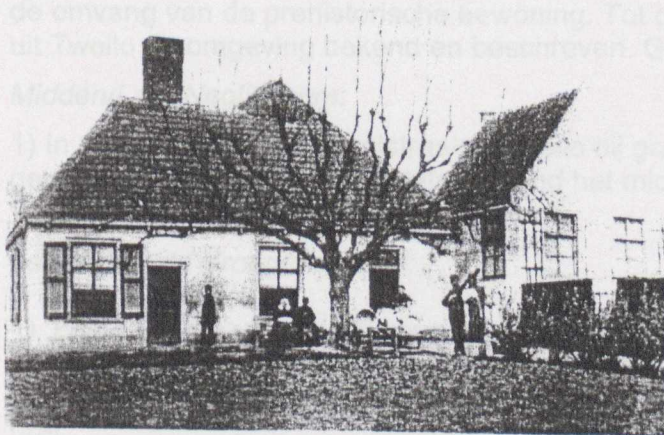

Foto: Dernhorst: Boerderij 'Dernhorst' met de familie Tuitert. Foto is uit 1887.

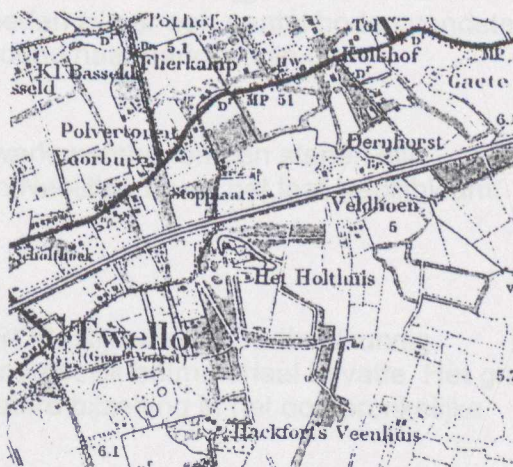

Foto: Twello: Detail van Grote Historische Atlas Gelderland, Chromotopografische kaart des Rijks, 1:25.000 Kaartnr. 394.

Op een foto uit 1958 zien we al een brede weg met flink wat bebouwing.²⁵ Een weg, of beter een paadje, heeft er in ieder geval al heel lang gelopen. Al in 1570 was er sprake van het vondertje (Bruggetje) over de 'Flierte'.²⁶

²⁴ N.N., 1995. (p.18)

²⁵ N.N., 1995. (p.22)

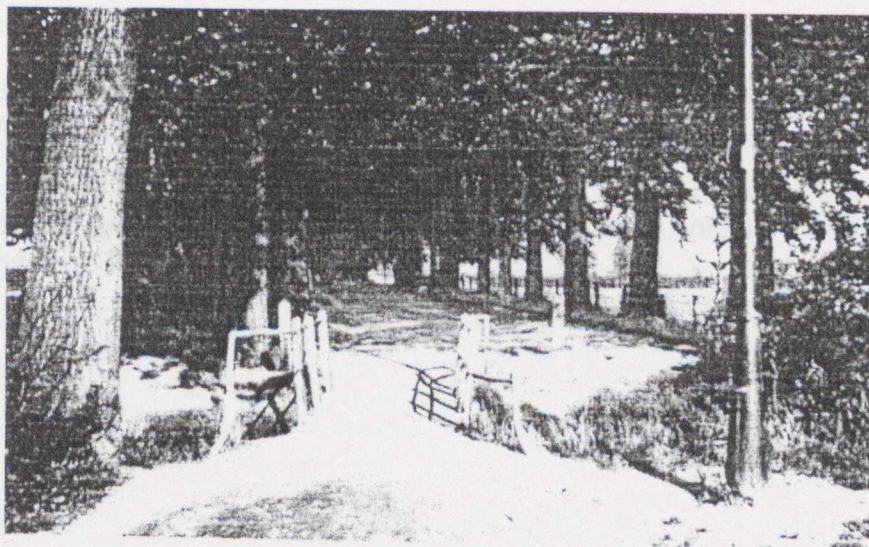

Foto Vonder-Twello: P. 17 uit Twello in oude ansichten. Foto moet tussen 1900 en 1937 gemaakt zijn. Rond 1900 lag er namelijk een dubbele houten vonder die later door een ijzeren vervangen werd.

4.2 Archeologisch vondstmateriaal in de omgeving van de onderzoekslocatie.

In de omgeving van Twello komen met zekere regelmaat oude bewoningssporen tevoorschijn bij grondverzet. Het is moeilijk om een precies beeld te krijgen van de aard en de omvang van de prehistorische bewoning. Tot op heden zijn er een aantal bodemvondsten uit Twello en omgeving bekend en beschreven. Geordend naar periode zijn dit:

Midden/Laat Neolithicum:

1) In 1979 werd in de schoolstraat in Twello bij graafwerkzaamheden een stenen bijl gevonden. Deze bijl wordt gedateerd rond het midden Neolithicum en het laat Neolithicum.

Late Bronstijd Vroege IJzertijd:

1) Bij de aanleg van de rondweg is in 1995 door de ROB (Rijksdienst Oudheidkundig Bodemonderzoek) een crematiegraf ontdekt dat nog menselijk botmateriaal bevatte. Het graf lag in een kringgreppel en betreft waarschijnlijk een latere bijzetting in het oorspronkelijke graf.

IJzertijd:

1) In 2000 heeft het ARC een booronderzoek uitgevoerd op het terrein 'Achter het Holthuis'. Hierbij kwamen resten aardewerk, botfragmentjes en stukjes houtskool tevoorschijn die waarschijnlijk uit de IJzertijd dateren. Het ARC vermoedt aan de hand van hun onderzoek dat er een IJzertijd nederzetting net ten oosten van Twello ligt.

²⁶ Kedde, G.J., 1984. (p.17)

Middeleeuwen:

- 1) In Twello zelf vlakbij de onderzoekslocatie is aardewerk gevonden uit de Vroege middeleeuwen.
- 2) Het esdek rondom Twello is het gevolg van akkerbouw uit de Middeleeuwen. Door het opbrengen van plaggen en mest is een dikke zwarte bovenlaag ontstaan bovenop de oorspronkelijke rivierafzettingen.

5. RESULTATEN VAN HET VELDWERK

5.1 Veldverkenning

Op 09-07-2002 is als aanvulling op het bureau-onderzoek een veldverkenning op de onderzoekslocatie uitgevoerd. De veldverkenning heeft plaatsgevonden door middel van een visuele inspectie van het terrein. Tijdens de inspectie is de verharding van het terrein in kaart gebracht en is het reliëf in het terrein bestudeerd. Er is op de locatie geen vondstmateriaal uit de top laag aangetroffen, hetgeen een indicatie kan geven over de te verwachten archeologische waarden.

5.2 Toekomstig grondverzet

Op basis van een combinatiekaart van de huidige en toekomstige bebouwing is een opname gemaakt van specifieke delen van het terrein. Met name die delen die in het kader van de geplande nieuwbouw geroerd zullen worden, zijn nader geïnspecteerd.

De gegevens van het bureau-onderzoek en de veldverkenning zijn gebruikt voor het bepalen van het boorplan voor het booronderzoek.

5.3 Opzet van het booronderzoek

Het verkennend bodemonderzoek als aanvulling op de veldverkenning ('Landesaufnahme') is uitgevoerd op 10-07-2002. Het boorpatroon en de boordiepte zijn afgestemd op de toekomstige verstoring door de geplande nieuwbouw van de woning. De verstoringen die zullen optreden bestaan uit het graven van een bouwput. De boordiepte voor het verkennend bodemonderzoek is daarom bepaald op 2m – MV. Alle boorpunten zijn gerelateerd aan NAP-hoogte. Als ijkpunt is gebruik gemaakt van de meetbout aan de Burgemeester van de Feltzweg nr. 50 te Twello (NAP 5.780 + NAP). De oppervlakte van het maaiveld fluctueert van 5,10 m + NAP tot 5,49 m + NAP. Op plaatsen van de toekomstige nieuwbouw is geboord tot de maximaal te verstoren bodemdiepte. De grondwaterstand fluctueert van >3,39m + NAP tot 3,83m + NAP. Boringen tot aan het grondwater zijn uitgevoerd met een Edelmanboor met een diameter van 7 cm. Boringen onder het grondwater zijn uitgevoerd met een zuigerboor met een binnendiameter van 5 cm. In het totaal is uitgegaan van 500m² onbebouwd terrein. Het aantal boringen is vastgesteld op een aantal van 7 stuks die een representatief aantal vormen voor een wetenschappelijke betrouwbare steekproef (de standaardformule voor een verkennend bodemonderzoek bedraagt 10p, waarbij p staat voor de oppervlakte van locatie).

5.4 Resultaten van het booronderzoek

De top laag van het perceel is sterk humeus. Dit is veroorzaakt door het recente gebruik als moestuin. Hieronder ligt het fluviale zand uit de oude stroomrug van de IJssel, hetgeen gezien kan worden als het moedermateriaal. De zwarte bovengrond is het gevolg van bemesting. Dit is het gevolg van het opbrengen van plaggen, vermengd met mest.

Opbouw van het bodemprofiel moestuin

- A1: Bouwvoor, sterk humeus, opgebracht door menselijk activiteit.
- C: Fluviaal zand, matig fijn, uit een oude stroomrug.
- D: Leem, ontstaan toen de stroomgeul zich verlegd had en hier periodiek bij overstromingen klei sedimenteerde.
- E: Fluviaal zand, matig grof, oude stroomrug.

5.5 Conclusie

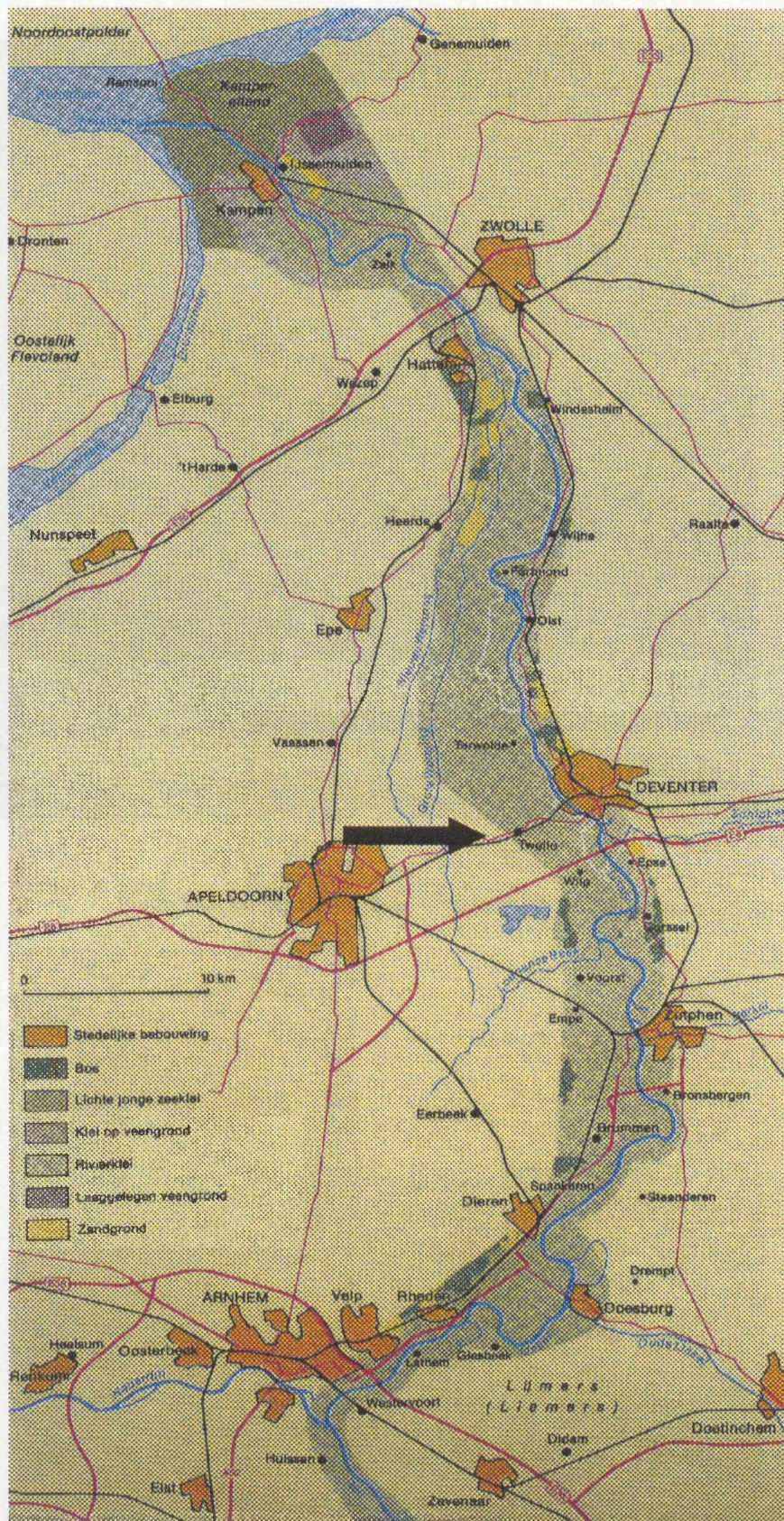
Op basis van het historisch onderzoek, de boringen, de stratigrafie en de afwezigheid van vondstmateriaal (de aangetroffen verkoolde houtresten uit boring 1 en 2 zijn vermoedelijk van natuurlijke oorsprong), is de onderzoekslocatie te interpreteren als een gebied met een lage archeologische verwachting. Hoewel er bij een grootschalig booronderzoek door het ARC in 2000 op het nabij gelegen terrein achter 't Holthuis' archeologische resten aangetroffen zijn er niet voldoende indicatoren op de nu onderzochte locatie voor aanwezigheid van archeologische waarden.

5.6 Aanbeveling

Op basis van het uitgevoerde vooronderzoek en het aanvullende booronderzoek kan gesteld worden dat het terrein geen aanwijsbare archeologische waarden bevat. Verder archeologisch onderzoek wordt hierdoor niet noodzakelijk geacht. Wij zien dan ook geen bezwaren tegen de voorgenomen plannen voor ontwikkeling van de onderzoekslocatie.

BIJLAGE 1

Regionale overzichtskaarten

Overzichtskartaat IJsselgebied, Mörzer Bruijns, M.F. & R.J. Benthem (red.), 1979

Twello, Grote Historische Atlas van Nederland 1:50.000

Twello, KLIC atlas van de provincie Gelderland 1:25.000 met aanvullingen.

BIJLAGE 2

Detailkaarten van de locatie

partieële herziening van het bestemmingsplan Buitengebied 1996
vastgesteld door de raad
goedgekeurd door gedeputeerde staten

Kadastraal bekend: TWELLO SECTIE B 1

Legenda

x boring f.b.v. archeologisch onderzoek

- - - - - locatiegrens

0 5 10m

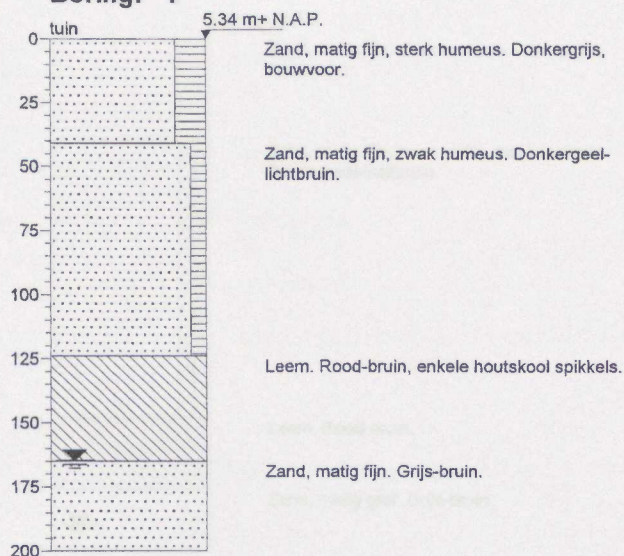
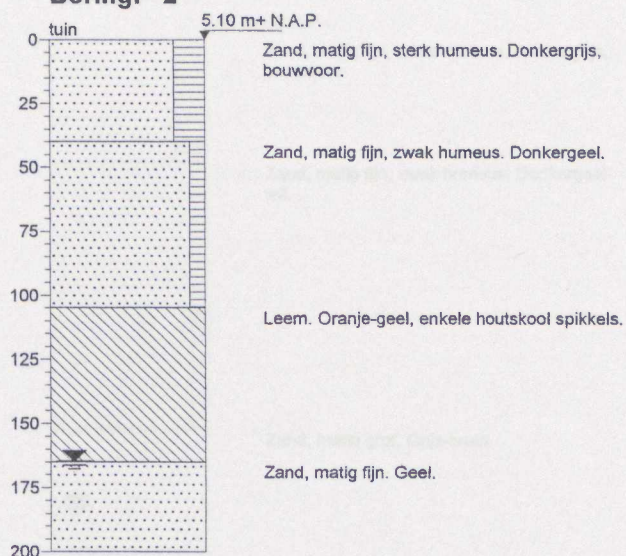
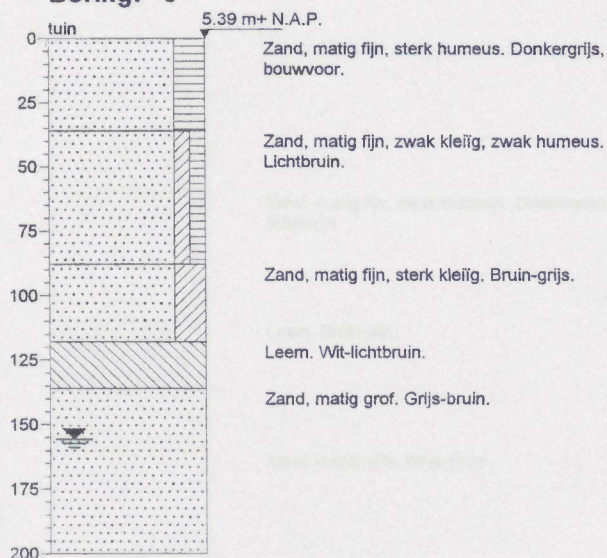
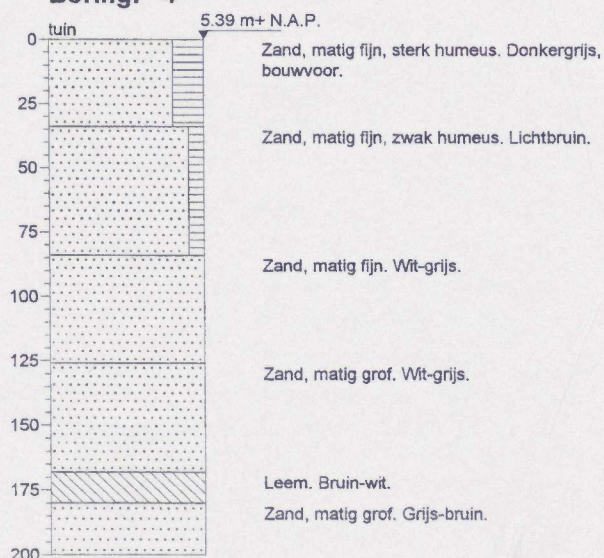
Opdrachtgever	Schaal	Status
Dhr. HARMSSEN	1:300	DEFINIEF
Project	Formaat	Projectnummer
TWELLO, BURGEMEESTER VAN DER FELZWEG 49a	A4	4238656
Onderdeel	Datum	Tekeningnummer
SITUERING MONSTERPUNTEN	03-07-02	100
	Gelek. DRA	
	Geo. BDV	

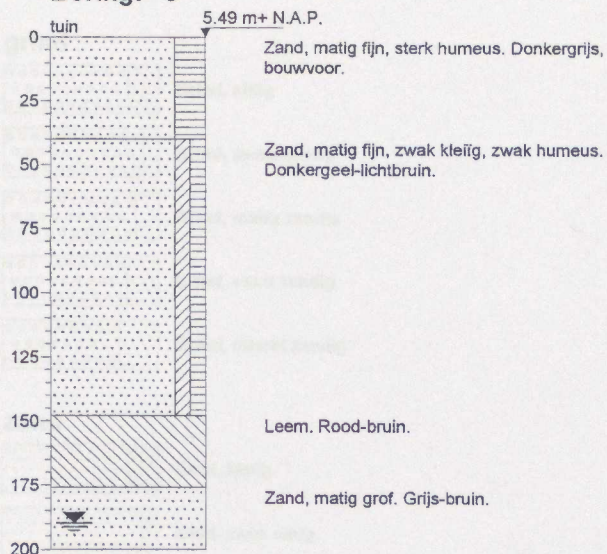
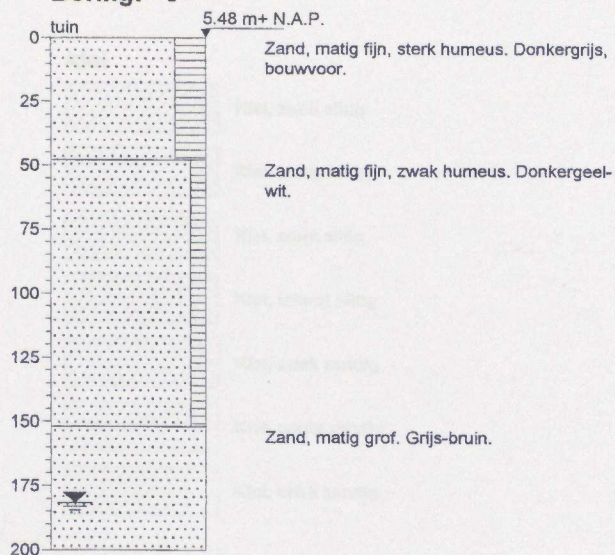
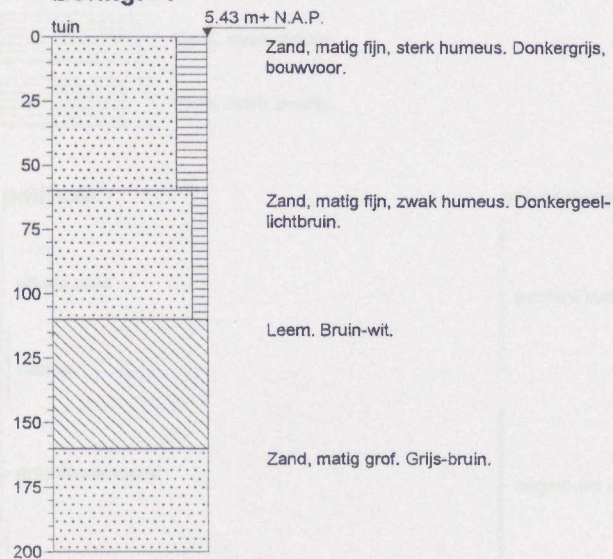
Tauw

Postbus 133
7400 AC Deventer
Telefoon (0570) 69 99 11
Fax (0570) 69 96 66

BIJLAGE 3

Boorstaten

Boring: 1**Boring: 2****Boring: 3****Boring: 4**

Boring: 5**Boring: 6****Boring: 7**

Legenda (conform NEN 5104)

grind

	Grind, siltig
	Grind, zwak zandig
	Grind, matig zandig
	Grind, sterk zandig
	Grind, uiterst zandig

zand

	Zand, kleiïg
	Zand, zwak siltig
	Zand, matig siltig
	Zand, sterk siltig
	Zand, uiterst siltig

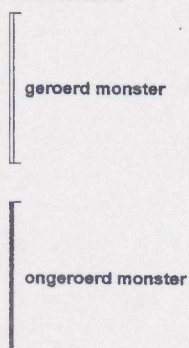
veen

	Veen, mineraalarm
	Veen, zwak kleiïg
	Veen, sterk kleiïg
	Veen, zwak zandig
	Veen, sterk zandig

peilbuis

monsters

overig

- ▲ bijzonder bestanddeel
- ≡ grondwaterstand tijdens boren

	maalveldtype c.q. textuur afwezig
	Slib

klei

	Klei, zwak siltig
	Klei, matig siltig
	Klei, sterk siltig
	Klei, uiterst siltig
	Klei, zwak zandig
	Klei, matig zandig
	Klei, sterk zandig

leem

	Leem, zwak zandig
	Leem, sterk zandig

overige toevoegingen

	zwak humeus
	matig humeus
	sterk humeus
	zwak grindig
	matig grindig
	sterk grindig

olie

- geen olie-water reactie
- zwakke olie-water reactie
- matige olie-water reactie
- sterke olie-water reactie
- uiterste olie-water reactie

BIJLAGE 4

Overzicht van geologische perioden

Bijlage Overzicht van geologische perioden

geologische perioden					ouderdom in jr. voor heden
Holoceen				Subatlanticum	actueel en zeer recent
					100
				Subboreaal	2 900
				Atlanticum	5 000
				Boreaal	8 000
				Preboreaal	9 000
Pleistoceen	Laat	Weichselien	Laat	Jonge Dryas	10 200
				Allerød	11 000
				Oude Dryas	11 800
			Midden	Bølling	12 000
					13 000
	Midden	Saalien	Vroeg		29 000
					73 000
					120 000
					300 000
					700 000
	Vroeg				

PLATE 1

Lijst met gebruikte afkortingen

met gebruik

100

LIJST MET GEBRUIKTE AFKORTINGEN

AAO	Aanvullend Archeologisch Onderzoek
AMK	Archeologische Monumenten Kaart
ARCHIS	ARChEologisch Informatie Systeem
BP	Before Present
CAA	Centraal Archeologisch Archief
GHG	Gemiddeld Hoogste Grondwaterstand
GLG	Gemiddeld Laagste Grondwaterstand
IKAW	Indicatieve Kaart Archeologische Waarden
MV	Maaiveld
NAP	Nieuw Amsterdams Peil
RGD	Rijks Geologische Dienst
ROB	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek
SAI	Standaard Archeologische Inventarisatie
STIBOKA	Stichting Bodem Kartering

GEWENSTE LITERATUUR

Blaauw, H. & J. van der Wal (1997) *Handboek van de Feltzweg Twello*, Twello: De Feltzweg Twello.

Blaauw, H. & J. van der Wal (1997) *Handboek van de Feltzweg Twello*, Twello: De Feltzweg Twello.

Blaauw, H. (1997) *Handboek van de Feltzweg Twello*, Twello: De Feltzweg Twello.

Blaauw, H. (1997) *Handboek van de Feltzweg Twello*, Twello: De Feltzweg Twello.

Blaauw, H. (1997)

Blaauw, H. (1997) *Handboek van de Feltzweg Twello*, Twello: De Feltzweg Twello.

Blaauw, H. (1997) *Handboek van de Feltzweg Twello*, Twello: De Feltzweg Twello.

Blaauw, H. (1997) *Handboek van de Feltzweg Twello*, Twello: De Feltzweg Twello.

Blaauw, H. (1997) *Handboek van de Feltzweg Twello*, Twello: De Feltzweg Twello.

Blaauw, H. (1997) *Handboek van de Feltzweg Twello*, Twello: De Feltzweg Twello.

BIJLAGE 6

Lijst met gebruikte literatuur

GEBRUIKTE LITERATUUR:

- Beijers, H. & G. van Bussel, 1991: *Veldnamen als historische bron*, 's-Hertogenbosch.
- Boer, D.E.H. de, M.H. Boone & W.A.M. Hessing, 1992: *Delta, Nederlands verleden in vogelvlucht Deel 1, de Middeleeuwen: 300 tot 1500*, Leiden.
- Israel, J.I., 1997: *De Republiek 1477-1806*, Franeker.
- Jappe Alberts, W., 1966: *Geschiedenis van Gelderland, van de vroegste tijden tot het einde der middeleeuwen*, 's-Gravenhage.
- Jappe Alberts, W., 1972: *Uit de historie van Voorst*, Zutphen.
- Kedde, G.J., 1984: *Twello in oude ansichten*, Zaltbommel.
- Mörzer Bruijns, M.F. & R.J. Benthem (red.), 1979: *Spectrum atlas van de Nederlandse landschappen*, Utrecht (Spectrum).
- N.N., 1995: *Old Twello, het dorp door de jaren heen*, Fotoboek van de Oudheidkundige Kring Voorst, Twello.
- Stinner, J. en D.M. Oudesluijs (red.) 2001: *Gelre – Geldern – Gelderland, geschiedenis en cultuur van het hertogdom Gelre*, Geldern.
- Vries, W. de, 1960: *De opkomst van Zutphen*, Assen.